

U ŽUTOJ KUĆI

Tri puta sidoh u Stenjevcu sa voza da ga vidim, i tri puta ga ne vidjeh. Nisam imao za to energije. Pa i što bih vidio? Kuću srušenu, u ruševinu pretvorenu s oskudice stanovnika. Porušeno tijelo nekadašnjeg efeba grgurave kose i rumenih usana, iz kojega ode duša na tamna, misterijska lutanja, vraćajući se s vremena na vrijeme kao ptica na jesenju, za koji dan sasvim ostavljenu granu.

I Lacko Vidrić umre, a da ga nisam vidio. I nikad ga više vidjeti neću. Nikada! *Nevermore!*

Posjetivši gospođu dr. Žirovčića, staru moju znanicu, na dan Sv. Terezije, njen imendan, prođoh kroz žutu kuću u vodstvu gosp. direktora. Tamne, užasne spirale Danteova pakla tri koraka od Zagreba! U nasmijanom zatišju Zagrebačke gore, pri blagoj idili ubave savske ravnice, na podnožju vinorodnih brežuljaka i župnih sela – mračno poglavlje iz najmračnijeg Dostojevskoga, zelene, mrtve oči iz zakutka Poeove vinske fantazije, oči mutne i nijeme iz haotičnih raskršća gdje se križa sedam putova razuma, gdje duva zagonetni vjetar iz čudnoga, iz *onoga* svijeta, nagomilavajući u žutoj kući, u ludnici, svoje jesenje lišće mrtvih, usahnulih, obezdušenih života.

Idemo i idemo kroz odaje i odaje, kroz luđačke redove i redove, a ti sivi, posivjeli ljudi sjede, jedu, zbore i ponašaju se baš kao i mi. I osjetiš im se blizu, blizu. Pritajena ludost, abnormalnost, sakrivena pod nervozama i neuropatijama svakog modernog čovjeka, budi se kod tog kontakta kolektivne ludosti; srodnost sa tim nesrećnicima biva sve očiglednija i imperativnija i strah, neopisiv strah vas uhvati da tkogod ludu, prikrivenog luđaka u vama ne primijeti – – Nasilni kaput dugih, ropskih, robijaških rukava, život kao u menažeriji sa slugama kao krotioci zvjeradi pa ležanje, zimsko spavanje po tim madracima na zemlji kraj komšije koji te u svakom nastu-

pu može ubiti, čekanje posvemašnjeg mraka i definitivne pomrčine uz razgovore jednoga koji ti priča o svojim milijardama u Americi, drugoga koji veli da je Bog, trećega koji misli da je viljuška i četvrtoga koji se pretvorio najprije u životinju, onda u bilinu, pa živi u vlastitom blatu, u vlastitoj nečistoći kao prokleti biblijski gubavac, ispaštajući u nasljedstvu ludosti istočne misterijske grijehove i čekajući da u bestijalnom idiotizmu postane od biline ruda, da iz osjetljivoga prijeđe u neosjetljivi, anorganski život, da postane kamen sa fizičkim funkcijama i oblikom čovjeka, brata Caesarovog, Budinog i Aristotelovog!

U “desetom odjeljenju”, odjeljenju idiota i živih mrtvaca, nalazim u nečistom, u dronjak pretvorenom odijelu mog školskog druga O.....ća, sina pod Dobojem junački poginulog kapetana. Gleda me pogledom gdje pogleda više nema, i halapljivo guta, upravo ždere iz limene, kao vojničke posude, s ostalim nesrećnim parijama, iz kojih bije oštri, reski vonj poživinčenog mesa i “ljudske životinje”. Jer sve je mrtvo, sve je umrlo u tim karikiranim licima i obezdušenim očima, sve osim egoizma, osim potrebe života: makinalnog, fizičnog života u tim kazamatama grobničkih zidova i opasne, nemirne atmosfere, gdje bogomrak uma, svjetla, svete iskre u čovjeku vonja kao kavezi sa leopardima i hijenama! Tu bi jedan Jonathan Swift našao klasičnih argumenata za svoju neizlječivu mizantropiju od koje je poludio. Tu bi ljubitelj dramskih prizora iz Francuske revolucije našao sardinsku kutiju za gijotinske ručkove, opasni vonj gdje je sazrio otrov markiza de Sadea, pa stoicizam Condorceta i kneginje Lamballe. Tako su nekako vonjale i špilje gdje su neroni i trajani nagomilavali kršćansko meso za cirke i prva mučeništva.

U odjeljenju *opasnih* čuvaju nas dva čuvara. Ljudi u sivim haljecima, većinom ruku natraške vezanih naopako, približuju nam se kosim, kao nož mračnim pogledima, stisnutim zlikovačkim zubima ili lažnim posmjehom na izobličeni, nervoznim od jada ustima. Prozori tih ćelija samica od specijalnog stakla, jakog kao gvožđe, ali kad uđe bjesomučnik u onog golemog, kao bik jakog bosanskog Tatalovića, prozori pucaju,

a kroz uplašene zidove žute kuće prodire urlanje neukroćene zvijeri.

U ambulantskoj sobi pored ljekarne povijaju desnu ruku mladoj ženi savijene i na grudi, na lijepe gole grudi pale ruse glavice. Tako je paralitična te ju već i osjećanje fizičkog bola napustilo. Kad ide, padne i lomi se. Pada sa kreveta, lomi ruku i ostaje na tlu, onakažena i krvava, kao *pigra massa*. Dovedi je iz Kostajnice. Duša ju je tako boljela da je izgubila sposobnost fizičkih muka. Doktor je ispituje, a ona mukom muči. – Poznaš li ovog gospodina? – veli joj za mene i povija joj glavu prema meni. Ona diže lijepe, velike, tamne svoje ženske oči, nješto u tim očima blisnu, i iz lijepih, mrtvih ženskih grudi izađe kao čemerni uzdah – “Poznam!” – u lijepom ženskom altu, a u meni se nješto zaljulja i zakrvavi, guša mi se steže, i suze, suze za svim ovim nepoznatim bolovima, za bolovima cijeloga tamnoga čovječanstva što mi se javiše na ta luda ženska usta i na te lude, lijepe ženske oči, zališe, zapljusnuše me kao slani val dalekih, misterijskih, bolnih pučina! Ne čudim se što je u takvim doticajima i opet onomad neki čuvar pomjerio pameću. Oh, onaj pogled, onaj mrtvi bljesak u usahnulom lijepom oku, onaj glas pa onaj čudni, dragi, grozni, blizi i daleki “Poznam!” Jest, pogodila je jadnica: ja nju odista odnekale poznam!

Iz te mòrē, iz te žute kuće izašao je jedan najdražih mi prijatelja iza osammjesečnog boravka, o kojemu mi je mnogo, mnogo pričao. – Za mene život iza stenjevačkog gostovanja ne može više imati iznenađenja – reče mi, i ja mu, naravno, vjerujem.

Tu je čekao i dočekaio smrt i naš Vladimir Vidrić, zavijen u apsolutno ćutanje, u potpuni mutizam. Poslaše ga na neko vrijeme k mlinaru Goldu sa njegovim sinom, liječničkim pomoćnikom u ludnici, u Moslavinu, ali je bolesnika moralo vratiti u Stenjevac. I hranu je od sebe odbijao, kao i riječi, pa su ga morali na silu hraniti. Jednom zgodom uluči priliku, skoči sa prvog kata, preskoči kao plivač, strmoglavce, širok plot, *živicu* od grmlja i bjež’! niz cestu prama vlaku koji je baš dolazio. Liječnik i čuvari za njim u potjeru, ali ga ne bi stigli da

prema žutoj kući baš nije sa mesom za zavod išao mesar, momak g. Sertića. Na viku htjede Vidrića zaustaviti, ali taj ga baci kao vuk janje na leđa i nastavi bijeg prema željeznici, daka-ko, mnogo sporije, pa ga mogahu stići i jedva jedvice savladati.

Tri dana pred smrt došao je sasvim k svijesti. Zovne dr. Žirovčića, reče mu da će skoro umrijeti i zamoli ga da obavijesti porodicu. Nije htio poginuti u žutoj kući, ali želja mu se ne mogaše u brzini ispuniti. Prije smrti je izrazio kao posljednju želju da mu donesu leđa i šampanjca, što je i učinjeno. Iza tolike katastrofe imadaše taj helenski ljubitelj života snage oprostiti se s njime sa čašom duha i Bakhovog entuzijazma.

Zato, budem li još pio autentičnog šampanjca, bit će mi slađi, jer su čašu, ispijenu prije te pjesničke i mučeničke smrti, bez sumnje, dirnule drage usne, spominjući se svih nas što imadasmu sreću sa pokojnim prijateljem sjediniti srca u istoj ditirampskoj časti ljubavi, rodoljublja, oduševljenja i poezije.